

Asia: VN/1347/2021

Oikeudenkäyntikulutyöryhmän mietintö

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oulun käräjäoikeus yhtyy edelleen siihen oikeuskirjallisuudessa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan oikeudenkäyntikulujen määrän kasvu riita-asioissa uhkaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaista access to court -perusoikeutta sekä Suomen perustuslain 21 §:ssä säädettyä oikeutta saada asiansa ratkaistuksi tuomioistuimessa.

Tilanteeseen on pyritty reagoimaan erilaisilla tuomioistuinten käytäntöjä koskevilla laatuhankeilla, kuten esimerkiksi Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten Laatuhankeiden työryhmäraportteja XIV (s. 57-109). Asiantilan korjaaminen kuitenkin edellyttää lainsäädäntötoimia.

Tehokas ratkaisu jakautuu kahteen kysymykseen: aiheutuvien kulujen vähentämiseen ja aiheutuneiden kulujen jakamiseen, kuten käräjäoikeus on todennut samaa asiaa koskevasta OM:n arviomuistiosta antamassaan lausunnossa. Käräjäoikeus pitää sinällään valitettavana työryhmän suppeasta toimeksiannosta johtuvaa linjausta, jossa lainsäädäntöhanke rajattiin koskemaan lähinnä aiheutuneiden kulujen jakamiseen asianosaisten kesken puuttumatta arviomuistiosta esitettyyn laajaan keinovalikoimaan aiheutuvien kulujen vähentämiseksi. Jatkotarkastelun kohteeksi olisi perusteltua ottaa myös esillä olleita muita keinoja.

Seuraavaksi käydään läpi työryhmämietinnössä esitetyt keinot:

Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b §:n muuttaminen

Kyseessä on tehokas keino hävinneen oikeudenkäyntikuluriskin pienentämiseen. On kuitenkin huomattava, että tuolloin on kysymys ainoastaan jo aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen jakamisesta asianosaisten kesken.

Käräjäoikeus suhtautuu myönteisesti siihen, että säännöstä voidaan soveltaa viran puolesta kuten muissakin pohjoismaissa. Lisäksi oikeudenkäyntikulujen riitauttamisen osalta on huomattava tietty rakenteellinen intressiristiriita asiamiehen ja tämän päämiehen välillä: jos asiamiehen oma lasku on suuruusluokaltaan vastapuolen asiamiehen laskua vastaava, ei asiamiehellä välttämättä ole omaa intressiä eikä argumentteja riitauttaa sitä.

Säännöksen ei tulisi kuitenkaan olla niin korostetusti poikkeussäännös kuin nykykäytännössä (KKO 2011:51, kohta 5) vaan joustava osa kokonaisharkintaa. Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus tulisi ratkaista kokonaisharkinnalla, jossa tulisi voida ottaa huomioon muun muassa:

- Jutun intressi: Pääsääntöisesti oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuden ei tulisi ylittää jutun intressiä ilman korvausvelvollisen moitittavaa menettelyä, kuten perusteeton kanteen nostaminen tai kiistäminen taikka jutun pitkittäminen. Käräjäoikeus esittää harkittavaksi, tulisiko jutun intressi mainita perustelujen ohella itse lakitekstissä.

- Näytöllinen epäselvyys: Jos häviää juttunsa ”karvan mitalla tuomarinvälissä”, voi olla kohtuutonta joutua korvaamaan vastapuolen täydet kulut. Näyttöratkaisut ovat joskus korostetun arvionvaraisia. Tuollaisissa tilanteissa kohtuullisinta olisi, että hävinnyt joutuisi jossain tilanteissa korvaamaan ainoastaan kohtuullisen määrän vastapuolensa tarpeellisista kuluista.

- Asianosaisten asema ja muut sosiaaliset olosuhteet: Myös nämä seikat tulisi voida harkinnanvaraisesti ottaa huomioon, jotta asemaltaan alakynnessä oleva voisi riittävän turvallisesti turvautua oikeudenkäyntiin. Sääntelyssä pitäisi tiedostaa se lähtökohtainen ero, että liiketoimintaa harjoittava vastapuoli voi hävitessään vähentää oikeudenkäyntikulunsa verotuksessa ja viime kädessä pulverisoida ne tulevassa liiketoiminnassa, kun taas yksityishenkilöillä ei tätä mahdollisuutta ole.

Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 ja 8 a ja b §:ien soveltaminen tulisi siten käräjäoikeuden mukaan olla joustavaa kokonaisharkintaa, jossa tulisi noudattaa oikeuskirjallisuudessa viitattua tilanneherkkyyttä (Satu Saarensolan väitöskirja (2017) ”Oikeudenkäyntikulut ja kohtuullisuus” s 207-220, 274-276). Käräjäoikeus sinänsä yhtyy työryhmän mietinnössä esitettyyn epäilyyn siitä, että täysin vapaa kohtuullistamisharkinta voisi johtaa siihen, että täyden korvauksen periaatteen asema oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuden pääsääntönä heikentyisi. Se johtaisi todennäköisesti myös hyvin epäyhtenäiseen kulukorvauskäytäntöön. Tämä vaara voidaan käräjäoikeuden käsityksen mukaan välttää kirjoittamalla kohtuullistamisen edellytykset lakiin.

Muilta osin käräjäoikeus pitää työryhmän punnintaa perusteltuna.

Muuta

Tässä yhteydessä on syytä edelleen nostaa esille myös oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 a §:n lieventämisen vaikutusten selvittäminen. Tällä hetkellä oikeudellisen epäselvyyden vuoksi asian asianosaisten kuluvastuusta määrääminen on korkean kynnyksen takana, mikä on lähtökohtaisesti perusteltuakin (HE 107/1998 vp s. 19). Tämän säännöksen soveltamisalan laajentamisen vaikutusten selvittäminen voisi olla tarpeen.

Oikeudenkäyntikuluarvion laatiminen

Käräjäoikeus ei näe, että tämä keino merkittävästi vähentäisi oikeudenkäyntikulujen määrää tai niistä aiheutuvaa kulumista, koska tätä käytäntöä noudatetaan käräjäoikeuden käsityksen mukaan pitkälti jo nyt.

Asiamiehen velvollisuus aina esittää arvio omista kuluista ja liittää se haastehakemukseen voisi lisätä päämiehen kykyä ennakoida oikeudenkäyntikuluriskin määrää ja arvioida sitä, miten hän haluaa asiaansa ajettavan sekä tekisi helpommaksi asianajopalveluiden tarjoajien keskinäisen vertailun.

Toisaalta kulujen ennakoiminen on vaikeaa. Kuten työryhmä on katsonut, on myös vaikea ajatella, että tuo arvio olisi poikkeuksetta sitova, joten se ei voisi täydellisesti estää oikeudenkäyntikuluja nousemasta arvioitua korkeammiksi.

Tämän lausunnon valmistelusta on vastannut käräjätuomari, maa- ja metsätalouden oikeusasioiden vastuutuomari Pekka Louhelainen.

Turtiainen Kari
Oulun käräjäoikeus